

Súd: Najvyšší súd SR
Spisová značka: 9Sžsk/115/2019
Identifikačné číslo spisu: 6019200194
Dátum vydania rozhodnutia: 28.04.2021
Meno a priezvisko: JUDr. Viera Nevedelová
Funkcia: sudca
ECLI: ECLI:SK:NSSR:2021:6019200194.1

ROZSUDOK

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu JUDr. Viery Nevedelovej a členiek senátu JUDr. Jany Martinčekovej a JUDr. Aleny Adamcovej, v právnej veci žalobcu: Ing. V. B., bytom XXX XX Ž. N. S., Š. XXXX/X, právne zastúpený JUDr. Luciou Sklenárovou, advokátkou so sídlom v Žiari nad Hronom, SNP 94, proti žalovanej: Sociálna poisťovňa, ústredie, Ul. 29. augusta 8-10, 813 63 Bratislava, o preskúmanie zákonnosti rozhodnutia žalovanej č. 885-2/2019-BA zo dňa 28.01.2019, o kasačnej sťažnosti žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici č.k. 24Sa/6/2019-65 zo dňa 20.06.2019, takto

rozhodol:

- I. Najvyšší súd Slovenskej republiky kasačnú sťažnosť z a m i e t a .
- II. Žalovanej nárok na náhradu trov kasačného konania n e p r i z n á v a .

Odôvodnenie

1. Krajský súd v Banskej Bystrici rozsudkom č. k. 24Sa/6/2019-65 zo dňa 20.06.2019 podľa § 190 zákona č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok (ďalej len „SSP“) zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal zrušenia rozhodnutia žalovanej č. 885-2/2019-BA zo dňa 28.01.2019. Preskúmaným rozhodnutím žalovaná ako odvolací orgán zmenila výrok rozhodnutia Sociálnej poisťovne, pobočka Žiar nad Hronom, č. 200-006842-CA04/2018 z 05.11.2018 tak, že slová „v období od 10. septembra 2018 do skončenia dôvodu na jeho poskytovanie“ nahradila slovami „, ktorý si uplatnil od 10. septembra 2018“ a v ostatnom odvolanie žalobcu zamietla a potvrdila rozhodnutie prvostupňového správneho orgánu, ktorým žalobcovi nebol priznaný nárok na materské od 10.09.2018 s poukazom na § 49 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení.

2. Krajský súd po preskúmaní napadnutého rozhodnutia a postupu žalovanej dospel k záveru, že žaloba nie je dôvodná, pričom orgán verejnej správy postupoval v súlade s hmotnoprávnymi a procesnoprávnymi predpismi aplikovanými v konkrétnej veci. Konštatoval, že v danej právnej veci došlo k obchádzaniu zákona. Prerušenie pracovného vzťahu rodičovskou dovolenkou a uzatvorenie nového pracovného vzťahu na dobu určitú len na čas čerpania rodičovskej dovolenky považoval krajský súd za predstieraný právny úkon s úmyslom vylákať materské, z dôvodu ktorého s ním nemožno spájať právne

účinky. V danom prípade podľa správneho súdu nebola splnená podmienka podľa § 30 písm. b/ zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení. Za simulovanú krajský súd označil aj dohodu rodičov, ktorú predpokladá ust. § 49 ods. 2 písm. d/ zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení z dôvodu, že jej nezodpovedá skutočné správanie sa rodičov. Poukázal na to, že žalobca mienil dosiahnuť poberanie vyššieho materského, avšak bez zmeny životnej situácie, ktorá je predpokladaná v podobe zníženia, resp. straty príjmu poberateľa materského a keďže žalobca nemá stratu príjmu zo zárobkovej činnosti, nedochádza ani k naplneniu kompenzačného účelu nemocenského poistenia.

3. Proti rozsudku krajského súdu podal včas kasačnú sťažnosť žalobca z dôvodov podľa § 440 ods. 1 písm. f/ a g/ SSP. Sťažovateľ videl porušenie práva na spravodlivé prejednanie jeho veci v postupe krajského súdu, ktorý v rozpore s princípom preferencie obsahu procesných úkonov sporových strán zobral do úvahy skutočnosti, ktoré nevyšli najavo v tomto konaní. Tým, že krajský súd prevzal tvrdenie žalovaného o tom, že žalobca ako otec len formálne nastúpil na rodičovskú dovolenku, pričom toto tvrdenie nebolo v konaní ničím podložené (bolo nepreukázané) a naopak, nezohľadnením dohody rodičov o prevzatí dieťaťa do starostlivosti žalobcu, porušil čl. 11 ods. 4 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku. Namietal tiež, že krajský súd vec nesprávne právne posúdil, keď nesprávne interpretoval obsah právnej normy, konkrétne § 30, § 49 ods. 1 a ods. 2 písm. d/ zákona č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení. Správne mal uvedené ustanovenia interpretovať tak, že žalobca naplnil všetky podmienky a teda splnil všetky zákonom stanovené podmienky na priznanie dávky ako to vyplynulo z dokazovania. Kasačnému súdu preto navrhol, aby rozsudok krajského súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie alebo zmenil jeho rozsudok a rozhodnutia správnych orgánov oboch stupňov zrušil a vec vrátil na ďalšie konanie.

4. Žalovaná vo vyjadrení ku kasačnej sťažnosti uviedla, že trvá na svojom vyjadrení k žalobe, s odôvodnením rozsudku krajského súdu sa stotožňuje a navrhuje kasačnú sťažnosť zamietnuť.

5. Najvyšší súd Slovenskej republiky ako kasačný súd podľa § 438 ods. 2 zákona č. 162/2015 Z.z. Správny súdny poriadok (ďalej len SSP) preskúmal napadnutý rozsudok krajského súdu spolu s konaním, ktoré predchádzalo jeho vydaniu a dospel k záveru, že kasačná sťažnosť žalobcu nie je dôvodná.

6. Nemocenské poistenie ako súčasť sociálneho poistenia slúži ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva. Účelom nemocenského poistenia je poskytnúť primerané hmotné zabezpečenie občanom v uvedených situáciách. Primerané hmotné zabezpečenie má základ v čl. 39 Ústavy Slovenskej republiky a poskytuje sa v súlade s princípom solidarity a zásluhovosti. Pokiaľ princíp solidarity zohľadňuje vzťah k priemernej úrovni hmotného zabezpečenia občanov, princíp zásluhovosti naopak zdôrazňuje individuálnu mieru zapojenia osoby do systému sociálneho zabezpečenia a vyjadruje skutočnosť, že výška dávky zo systému sociálneho poistenia sa odvíja od výšky odvodov.

7. Podľa § 2 ods. 2 písm. a/ zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, sociálne poistenie podľa tohto zákona je nemocenské poistenie ako poistenie pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

8. Podľa § 13 ods. 1 písm. d/ zákona o sociálnom poistení, z nemocenského poistenia sa za podmienok ustanovených týmto zákonom poskytujú nemocenské dávky, a to materské.

9. Podľa § 30 zákona o sociálnom poistení, v znení neskorších predpisov, zamestnanec má nárok na nemocenskú dávku, ak

a) splnil podmienky ustanovené na vznik nároku na nemocenskú dávku, počas trvania nemocenského poistenia alebo po jeho zániku v ochrannnej lehote a

b) nemá príjem, ktorý sa považuje za vymeriavací základ podľa § 138 ods. 1, okrem príjmu, ktorý sa poskytuje z iného dôvodu, než za vykonanú prácu za obdobie trvania dôvodu na poskytnutie nemocenskej dávky uvedeného v § 33 ods. 1, § 39 ods. 1, § 48 ods. 1 a § 49 ods. 1.

10. Podľa § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, má nárok na materské odo dňa prevzatia dieťaťa do starostlivosti v období 28 týždňov od vzniku nároku na materské, osamelý iný poistenec, ktorý sa stará o dieťa prevzaté do svojej starostlivosti má nárok na materské v období 31 týždňov od vzniku nároku na materské a iný poistenec, ktorý prevzal do starostlivosti dve alebo viac detí a aspoň o dve z nich sa stará, má nárok na materské 37 týždňov od vzniku nároku na materské. Iný poistenec má nárok na materské najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa, ak v posledných dvoch rokoch pred prevzatím dieťaťa do starostlivosti bol nemocensky poistený, najmenej 270 dní.

11. Podľa § 49 ods. 2 písm. d/ zákona o sociálnom poistení, iný poistenec, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti, je otec dieťaťa po dohode s matkou dieťaťa, najskôr po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu, a matka nepoberá materské na to isté dieťa alebo rodičovský príspevok,

12. Podľa § 51 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ak dieťa prevzala do starostlivosti iná fyzická osoba alebo právnická osoba z dôvodu, že sa poistenec podľa lekárskeho posudku nemôže alebo nesmie starať o dieťa pre svoj nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské tomuto poistencovi zaniká dňom prevzatia dieťaťa do tejto starostlivosti a opätovne vzniká odo dňa prevzatia dieťaťa zo starostlivosti inej fyzickej osoby alebo právnickej osoby. Nárok na materské trvá do uplynutia celkového obdobia trvania nároku na materské, najdlhšie do dovŕšenia troch rokov veku dieťaťa.

13. Podľa § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení, ak sa poistenec prestal starať o dieťa z iného dôvodu, ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, nárok na materské zaniká dňom skončenia jeho starostlivosti o dieťa a opätovne vzniká odo dňa pokračovania v starostlivosti o toto dieťa. Obdobie, počas ktorého sa poistenec prestal starať o dieťa z iných dôvodov, sa započítava do celkového obdobia trvania nároku na materské.

14. V konaní nebolo sporné, že žalobca bol povinne nemocensky poistený ako zamestnanec zamestnávateľa Nemač Slovakia, s.r.o. od 01.05.2006, v ktorom pracovnom pomere čerpal rodičovskú dovolenku a požiadal o materské s tým, že rodičovská dovolenka mu bola poskytnutá od 10.09.2018. Žalobca so zamestnávateľom uzatvoril ďalšiu pracovnú zmluvu dňa 07.09.2018 s nástupom do práce dňa 10.09.2018, na dobu určitú, do 24.03.2019. Podľa informačného systému žalovanej, žalobca je povinne nemocensky poistený ako zamestnanec od 01.05.2006, a zároveň je povinne nemocensky poistený ako zamestnanec na základe vzniknutého nového pracovného pomeru od 10.09.2018, v oboch prípadoch ako zamestnanec toho istého zamestnávateľa a to na rovnakú pracovnú činnosť, pri rovnakom pracovnom čase, s rovnakým miestom výkonu práce a rovnakou mzdou.

15. V konaní bola medzi účastníkmi sporná otázka, či žalobca splnil podmienku prevzatia dieťaťa do starostlivosti v zmysle ustanovenia § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení, ktorá je predpokladom pre priznanie materskej dávky z nemocenského poistenia.

16. Po preskúmaní napadnutého rozsudku krajského súdu a konania, ktoré predchádzalo jeho vydaniu, sa kasačný súd stotožňuje s právnym názorom vysloveným krajským súdom v odôvodnení jeho rozsudku. Podľa názoru kasačného súdu je rozsudok krajského súdu vecne správny a náležité odôvodnený, pričom krajský súd sa v ňom vysporiadal so všetkými podstatnými námietkami žalobcu.

17. Argumentácia sťažovateľa je založená v zásade na zhodných dôvodoch aké uvádzal v odvolacom konaní pred správnym orgánom ako aj v konaní o správnej žalobe v sociálnych veciach pred krajským súdom.

18. Nesprávny procesný postup krajského súdu, ktorým bolo žalobcovi ako účastníkovi konania znemožnené vykonávať procesné práva v takej miere, že došlo k porušeniu práva na spravodlivý proces, videl sťažovateľ v tom, že krajský súd vzal do úvahy skutočnosti, ktoré nevyšli najavo v tomto konaní, pričom nešlo o skutočnosť všeobecne známu alebo vyplývajúcu z právneho predpisu (čl. 11 ods. 4 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku v spojení s § 5 ods. 1 SSP). Konkrétne,

sťažovateľ namietal, že krajský súd prevzal tvrdenie žalovanej o tom, že žalobca ako otec len formálne nastúpil na rodičovskú dovolenku (bod 35. odôvodnenia rozsudku krajského súdu), pričom toto tvrdenie nebolo ničím preukázané a nevyšlo najavo v tomto konaní.

19. Kasačný súd v uvedenom kontexte poukazuje na vyjadrenia sťažovateľa v administratívnom i súdnom konaní, podľa názoru ktorého starostlivosť o maloleté dieťa neznamena, že ju rodič musí vykonávať 24 hodín denne, pokiaľ si vie zabezpečiť ochranu dieťaťa dočasnou starostlivosťou inej fyzickej osoby. Podporne pritom poukázal na ustanovenia zákona o rodine [§ 28 ods. 1 písm. a/, ods. 2 a 3] a zákona o príspevku na starostlivosť o dieťa [§ 2 ods. 1, ods. 2 písm. a/, ods. 3 písm. e/ a vypustenie podmienky povinnosti osobnej starostlivosti z § 3 ods. 3 od 01.01.2011], z ktorých vyvodzuje záver, že ku dňu rozhodnému pre posúdenie žiadosti (dňu prevzatia dieťaťa do starostlivosti) vykonáva starostlivosť o dieťa.

20. Kasačný súd s interpretáciou podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti tak, ako ju vykladá sťažovateľ, nesúhlasí. Zmyslom materskej dávky je kompenzácia za stratu príjmu počas starostlivosti o dieťa. Predpokladom je teda skutočná starostlivosť o dieťa a strata príjmu ako jej dôsledok.

21. Iba formálne prevzatie dieťaťa otcom v zmysle uzatvorenej dohody rodičov, bez reálneho naplnenia jej obsahu, nezodpovedá účelu materskej dávky. Napriek tomu, že pojem starostlivosť nie je v zákone o sociálnom poistení definovaná, nemožno vychádzať z pojmu riadna starostlivosť v zmysle zákona o rodičovskom príspevku, ako to uvádza žalobca, a to z dôvodu, že rodičovský príspevok je dávka iného charakteru. Rodičovský príspevok je štátnou sociálnou dávkou upravenou v osobitnom zákone, ktorou štát prispieva všetkým rodičom v rovnakej sume bez ohľadu na výšku dosiahnutého príjmu. Účelom materskej dávky nie je zvýšiť príjem rodiny, ale kompenzovať výpadok príjmu jedného z rodičov v dôsledku starostlivosti o dieťa. Rovnako na výklad pojmu starostlivosť na účely poskytovania materského nemožno aplikovať ani všeobecne (rámcovo) definované práva a povinnosti rodičov uvedené v zákone o rodine, ako sa sťažovateľ domnieva, lebo zákon o sociálnom poistení na tento právny predpis v súvislosti s poskytovaním konkrétnej dávky nemocenského poistenia - materského, taktiež neodkazuje, pričom ani riadne plnenie týchto (generálnych) rodičovských povinností nárok na materské nezakladá.

22. Podľa názoru sťažovateľa, krajský súd vec tiež nesprávne právne posúdil, keď nesprávne interpretoval obsah právnej normy uvedenej v § 30 a v § 49 ods. 1 a ods. 2 písm. d/ zákona o sociálnom poistení.

23. Kasačný súd zastáva názor, že vyhodnocovanie otázky, či došlo k faktickému prevzatiu dieťaťa do starostlivosti druhého rodiča ako aj k faktickej zmene v starostlivosti o dieťa vykonávanej týmto druhým rodičom, je zo strany správnych orgánov opodstatnené a náležité. V danom prípade kasačný súd považoval za dôvodné, aby sa správne orgány pri rozhodovaní o uplatnenom nároku na materské, osobitne v rámci správnej úvahy vysporiadali v záujme zachovania účelu nemocenského poistenia aj s tým, či je možné, aby žiadateľ o dávku poskytoval starostlivosť dieťaťu napriek tomu, že počnúc dňom prevzatia starostlivosti o dieťa uzatvoril nový pracovný pomer s tým istým zamestnávateľom (dňa 07.09.2018) s týždenným úväzkom 40 hodín a totožnou základnou mesačnou mzdou, pričom ide o pracovný pomer na dobu určitú - do 24.03.2020, ktorá zodpovedá obdobiu 28 týždňov od vzniku nároku na materské.

24. Z interných systémov žalovaná zároveň disponovala informáciou, že matka dieťaťa je od 22.03.2017 evidovaná ako povinne dôchodkovo poistená osoba z dôvodu riadnej starostlivosti o dieťa (tzv. poistenec štátu) a do pracovného procesu sa od 10.09.2018 nezaradila, čo sa v konaní ani nestalo sporným. Žalovaná preto opodstatnene predpokladala, že starostlivosť o dieťa naďalej zabezpečuje matka v rovnakom rozsahu, keď otec dieťaťa si naďalej v rovnakom časovom rozsahu plní svoje pracovnoprávne povinnosti u toho istého zamestnávateľa.

25. Neobstojí preto kasačná námietka sťažovateľa, že záver o iba formálnom nástupe sťažovateľa na

rodičovskú dovolenku, v konaní nebol podložený a ani preukázaný, v dôsledku čoho malo dôjsť k porušeniu jeho práva na spravodlivý proces.

26. Záver žalovanej, že v danom prípade a za daných okolností otec dieťaťa vykonávajúci zárobkovú činnosť naďalej, s rovnakým pracovným úväzkom a za porovnateľnú mzdu ako pred čerpaním rodičovskej dovolenky, starostlivosť o dieťa prevzal len formálne (fiktívne) a nemôže byť preto považovaný za iného poistenca, ktorý prevzal dieťa do starostlivosti a ktorý sa o toto dieťa stará, keď zároveň nedošlo ani k naplneniu kompenzačnej funkcie materského (k strate príjmu zo zárobkovej činnosti v dôsledku prevzatia starostlivosti o dieťa do troch rokov jeho veku), korešponduje zistenému skutkovému stavu. Sťažovateľ pritom ani netvrdil, že v dôsledku prevzatia dieťaťa do starostlivosti, došlo u neho k strate príjmu zo zárobkovej činnosti, resp. že pracovnú činnosť vykonáva inak či v inom rozsahu než pred nástupom na rodičovskú dovolenku v dôsledku osobnej starostlivosti o dieťa.

27. Záver, že zákonodarca predpokladal skutočnú starostlivosť o dieťa, vyplýva aj z ustanovenia § 51 ods. 1 a 2 zákona o sociálnom poistení, ktorý viaže zánik nároku na materské práve na dôvod, že sa poistenec prestal starať o dieťa. Z tohto ustanovenia jednoznačne vyplýva, že osoba, ktorá sa prestala starať o dieťa z iného dôvodu ako je jeho nepriaznivý zdravotný stav, musí byť len poistenec, teda ten, kto poberá materské ako dávku z nemocenského poistenia, čo v konečnom dôsledku znamená, že práve táto osoba sa predtým musela o dieťa starať. V prípade, ak by sa nevyžadovala skutočná starostlivosť o dieťa poistencom a postačovala by iba formálna dohoda, zakotvenie uvedených dôvodov zániku nároku na materské by nedávalo zmysel. Kasačný súd sa preto v celom rozsahu stotožnil s právnym názorom správneho súdu, že táto osoba (v danom prípade otec) je pri výkone starostlivosti o dieťa nezastupiteľná.

28. Kasačný súd zastáva právny názor, že ustanovenie § 51 ods. 2 zákona o sociálnom poistení priamo nadväzuje na dikciu § 49 ods. 1 tohto zákona a potvrdzuje právny záver, že poistenec, ktorý dieťa prevzal do starostlivosti, sa o toto dieťa musí osobne starať.

29. Sťažovateľ sa preto nesprávne domnieva, že podmienku starostlivosti o dieťa uvedenú v § 49 ods. 1 zákona o sociálnom poistení spĺňa už tým, že po dohode s matkou prevzal dieťa do starostlivosti.

30. Kasačný súd podporne poukazuje aj na znenie bodu 19 Preambuly Smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1158 z 20.06.2019 o rovnováhe medzi pracovným a súkromným životom rodičov a osôb s opatrovateľskými povinnosťami, ktorou sa zrušuje smernica Rady 2010/18/EÚ, v ktorom sa uvádza: „V záujme podpory rovnomerného rozdelenia opatrovateľských povinností medzi ženami a mužmi a možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi už v rannom veku detí, by sa malo zaviesť právo na otcovskú dovolenku pre otcov alebo pre rovnocenných druhých rodičov, ak sú uznaní vo vnútroštátnom práve a v rozsahu, v akom sú v ňom uznaní. Takáto otcovská dovolenka by sa mala čerpať v čase okolo narodenia dieťaťa a mala by byť jasne spojená s narodením na účely poskytovania starostlivosti.“

31. Je teda zrejmé, že účelom nie je podpora otcov v poberaní materského ako peňaznej dávky, ale v tom, aby sa vo vyváženej miere osobne podieľali na rodinných povinnostiach a teda aj na starostlivosti o dieťa, čo je v priamom rozpore s výkladom, ktorý prezentuje sťažovateľ. Pokiaľ otec dieťaťa nezabezpečuje starostlivosť o dieťa, o ktoré sa naďalej stará matka (alebo iná osoba), nie je zabezpečená možnosť matky vrátiť sa do pracovného procesu, čo je zmyslom podpory otcov v čerpaní rodičovských dovoleniek a materských dávok. Nedochádza k rovnomernému rozdeleniu povinností súvisiacich so starostlivosťou o dieťa a ani k možnosti vytvorenia puta medzi otcami a deťmi.

32. Výklad podmienky prevzatia dieťaťa do starostlivosti, ktorý žalovaná (a následne aj krajský súd) v preskúvanom rozhodnutí uplatnila, považuje kasačný súd zároveň eurokonformný a neprieči sa ani účelu stanovenému v uvedenej smernici.

33. Vzhľadom na vyššie uvedené bolo potrebné kasačnú sťažnosť žalobcu podľa § 461 SSP ako

nedôvodnú zamietnuť.

34. O trovách konania kasačný súd rozhodol podľa § 167 ods. 1 v spojení s § 467 ods. 1 SSP. Žalobcovi nárok na náhradu trov konania nevznikol vzhľadom na jeho neúspech v konaní, a žalovanej kasačný súd náhradu trov tohto konania nepriznal, lebo nezistil dôvod na taký postup (§ 168 SSP).

35. Toto rozhodnutie prijal Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte pomerom hlasov 3:0.

Poučenie:

Proti tomuto rozsudku nie je prípustný opravný prostriedok.